

Arapça Kısa Hikâyeye Genel Bir Bakış ve Kısa Hikâyenin Eğitim Sürecindeki Önemi ve Rolü

Abdalrahman HASSAN*

Öğretim Görevlisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı
Abedhassan220@yahoo.com
https://orcid.org/0000-0003-0932-5891

ÖZ

Kısa hikâyenin 19. yüzyılda¹ ortaya çıktığı bir gerçektir ancak bu türün mevcudiyeti insanın var oluşuyla gerçekleşmiştir. Öyle ki hayatımız neredeyse bir hikâyeden ibarettir ve başlangıcı *Cennetten Kovuluş ve İlk Günah*² kıssasına dayanmaktadır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَأَوْلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ”

“Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır.”³

Hayvanların dilinden dökülen hikâye, insanlığın tanık olduğu hikâye türünün en eskisidir. Bunun nedeni, kadim zamanlarda hayvanların insanlarla iç içe olmasıydı. Nitekim insanlar, antik çağlardan beri hayvanlardan, peri masallarından, efsanelerden veya mitlerden ve aynı zamanda tanrılardan ilham alarak hikâyeler kurgulamışlardır.

Kısa hikâyeler, sadece belirli bir ulusla sınırlı kalmamış aksine yeryüzünde bulunan her ulusun kendine has hikâye ve efsaneleri olmuştur. Bazı uluslar; Diana ve Yunan mitolojisindeki Endymion hikâyeleri gibi diğer uluslarınkine benzeyen birtakım hikâye ve efsaneleri ortaklaşa kullanırlardı.⁴ Bu durumda, insanın var oluşundan bu yana hikâyelerin; insanın hoşça vakit geçirmesi, bir olayı yorumlaması, ibadet edebileceği bir ilah araması ya da hayvanlar gibi hayatının bir parçası haline gelen yaratıkların hikâyelerini kurgulaması gibi çeşitli amaçları gerçekleştirmesi için vazgeçilmez bir araç olduğuna dikkat çekebiliriz.

Kur'an-ı Kerim, topluluklar nezdinde hikâyelerin mevcudiyetinin en güzel delilidir. Nitekim Allah Teâlâ söz konusu topluluklara onların bildikleri ve anladıkları şekilde ve onları cezbeden ilginç bir üslupla hitap etmiştir. Öyle ki onlar hikâyenin bitmesine dayanamıyor ve hiç sonu gelmesin istiyorlardı. Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen kıssalar, insan yaşamına ibret ve örnek olması amacıyla öne çıkar. Söz konusu kıssalar, tarihsel ve detaylı bilgiler anlatmakla değil, bilakis Allah'ın kanunlarını açıklığa kavuşturmakla temayüz ederler. Nitekim Hz. Yusuf'un kıssasında ibret ve mucize; aynı şekilde Ashab-ı Seb't kıssasında da insanlar için dersler vardır.

Bu araştırmada aşağıdaki hususlar ele alınacaktır:

1. Kısa Hikâyeyi Lügat ve İstilah Açısından Tanımlama
2. Batı ve Arap Edebiyatında Kısa Hikâyenin Tarihi
3. Kısa Hikâyenin Eğitim Sürecindeki Önemi ve Rolü

Anahtar Kelimeler: *Kısa Hikâye, Arapça, Eğitim*

* Makale Geliş Tarihi / Received: 23.09.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 30.10.2022

¹ Tahir Ahmed Makki, *El-Kıssatu 'l-Kasira: Dirâse ve Muhtârât*, Daru'l Me'ârif, Kahire 1999, s.70.

² Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde bahsi geçen Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın Kıssası.

³ A'râf/24, <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/araf-suresi-7/ayet-24/kuran-volu-meali-5> (Erişim: 11.10.2021)

⁴ Tahir Ahmed Makki, *a.g.e.*, s.40.

Overview of The Arabic Story and Its Role in Education

ABSTRACT

It is a fact that the short story emerged in the 19th century, but the existence of this genre was realized with the existence of man. So much so that our life is almost a story, and its beginning is based on the parable of the Expulsion and the First Sin.

The story that comes out of the language of animals is the oldest of the kind of story that humanity has witnessed. This is because in ancient times animals were interbred with humans. As a matter of fact, people have constructed stories inspired by animals, fairy tales, legends or myths as well as gods since ancient times.

Short stories were not limited to a particular nation, on the contrary, every nation on earth had its own stories and legends. Some nations; They shared a number of stories and legends similar to those of other nations, such as the stories of Diana and Endymion in Greek mythology. In this case, since the existence of man, the stories; We can draw attention to the fact that it is an indispensable tool for people to have a good time, to interpret an event, to search for a deity to worship, or to construct stories of creatures that have become a part of their lives, such as animals.

The Qur'an is the best evidence of the existence of stories in the presence of communities. As a matter of fact, Allah Almighty addressed these communities in a way they know and understand, and in an interesting style that attracts them. So much so that they could not stand the end of the story and wanted it to never end. The stories mentioned in the Qur'an come to the fore as a lesson and an example for human life. The stories in question are distinguished not by telling historical and detailed information, but by clarifying Allah's laws. As a matter of fact, Hz. In the story of Yusuf, a lesson and a miracle; Likewise, there are lessons for people in the story of the Companions of Sabbath.

Keywords: *Story, Arabic, Education*

1.1. Kısa Hikâyeyi Lügat ve İstilah Açısından Tanımlama

1.1.1. Kısa Hikâyenin Lügat Açısından Tanımı

Kısa hikâye, iki kelimededen oluşan bir terimdir. Dil âlimleri kıssa (القصة) sözcüğünün iki ayrı anlama geldiği konusunda mutabık kalmışlardır. Birincisi ‘izlemek, gözetlemek’ anlamını taşır ve bu anlam Kur’an-ı Kerim’de şöyle geçmektedir:

”وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهٖ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنْبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ”

‘Müsâ’nın ablasına, “Onu izle” dedi. O da ötekiler farkına varmadan uzaktan kardeşini gözetledi.’⁵

Burada kıssa kelimesiyle, ‘onu izle/takip et’ demek istenmiştir. Söz konusu kelime *el-Mu’cemu’l Vasit* adlı sözlükte ise şöyle geçmektedir: ‘*Tekassasa eserahu* (تقصص أثره) yani (bir şeyin/birinin) izinde olmak yani takip etmek anlamına gelmektedir. Farklı şekillerde kullanımları şu şekildedir: Bir kavmin izinden gitmek (تقصص إثر القوم), bir haberi takip etmek/izlemek (تقصص الخبر أي تتبعه), bir sözü/kelamı ezberlemek (الكلام أي حفظه تقصص) vb. *Uksûsah* (أقصوصة) kısa hikâye anlamına gelmektedir ve çoğulu *ekâsîs* (اقاصيص) şeklindedir.

Kâssun (قاصص) hikâyeyi yazan ve üreten kişidir. Zira hikâye konuşmacısı okuyucuya hitap ederken hikâyelerine bağlı kalır.’ Aynı zamanda, adı geçen eserde hikâyenin tanımı şöyledir: ‘Kıssalar, haber ve hikâyelerdir. Kıssalar, haber ve anlatılan haberlerin rivayetidir. Kıssa; söz ve hadislerden cümleler inşa edilerek yazılan, kurgusal veya gerçek (ya da her ikisi) olaylara dayanan ve yazılı sanatın belirli kurallarının esas alındığı uzun bir nesir türüdür.’⁶

Söz konusu kelime Kur’an-ı Kerim’de ve Hadis-i şeriflerde birçok yerde zikredilmiş ve çoğu yerde haber ve hikâye anlamında kullanılmıştır.

Örneğin: Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Şimdi sen bu kıssayı anlat, umulur ki iyice düşünürler.”⁷ (فَأَقْصِبْ قَصَصَ الْقَصَصِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ)

Bu ayette, *فَأَقْصِبْ* sözcüğü emir fiildir. Mazi fiil çekimi *قَصَّ* (*kassa*) Haber ver/Anlat anlamına gelmektedir. Fethalı kaf ile *القصاص* (*el-kasas*) sözcüğü ise haber ve hikâye anlamına sahiptir.

Başka bir örnek, Ali İmran Suresi 62. ayette şöyle geçmektedir:

“İşte bunlar gerçek haberlerdir. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur.”⁸ (أَنْ هَذَا هُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ”

Yine bu ayette, *الْقَصَصُ* sözcüğü kıssa sözcüğünün çoğuludur ve haber/hikâye anlamını taşımaktadır.

⁵ Kasas, 11. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/kasas-suresi-28/ayet-10/kuran-yolu-meali-5> (Erişim: 17.10.2021)

⁶ El-Mu’cemu’l Vasit, Mecmau’l-Lugati’l-Arabiyye, 2004, s.739-740.

⁷ Araf, 176. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/araf-suresi-7/ayet-176/kuran-yolu-meali-5> (Erişim: 17.10.2021)

⁸ Âl-i İmrân, 62. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/al-i-imran-suresi-3/ayet-62/kuran-yolu-meali-5> (Erişim: 17.10.2021)

Hadis-i şeriflere gelince, kıssa sözcüğü birçok hadiste geçmiştir. Örneğin:

”حَرَجَتِ امْرَأَتَانِ وَمَعَهُمَا صَبِيَّانِ، فَعَدَا الذَّمُّ عَلَى أَحَدِهِمَا، فَأَخَذَتَا تَحْتَصِمَانِ فِي الصَّحِيِّ الْبَاقِي، فَأَخْتَصَمَتَا إِلَى دَاوُدَ، فَفَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى مِنْهُمَا، فَمَرَّتَا عَلَى سُلَيْمَانَ النَّبِيِّ، فَقَالَ: فَكَيْفَ أَمْرُكُمَا؟ فَفَصَّتَا عَلَيْهِ الْقِصَّةَ، فَقَالَ: إِنَّتَوْنِي بِالْبَيْتَيْنِ أَشَقُّ الْغُلَامَ بَيْنَكُمَا، فَقَالَتِ الصُّغْرَى: أَتَشَقُّهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: لَا تَفْعَلْ حِطِّي مِنْهُ لَهَا”

Muhammed, Ebi Zinad, Abdurrahman b. Hürmüz El Eğrac, Ebî Hüreyre ve Rasulullah (s.a.v)’tan rivayet edildiğine göre Hz. Yunus ve Leys şöyle nakletmiştir: “İki kadın yanlarında çocuklarıyla dışarı çıktılar. Daha sonra bir kurt gelerek bu çocuklardan birini kapıp kaçırdı. Bunun üzerine kadınlar geriye kalan çocuk için tartışmaya başladılar. Hüküm almak üzere Hz. Davud (a.s)’a başvurudular. Bunun üzerine Hz. Davud büyük kadın lehine hükmetti. Daha sonra Hz. Süleyman’a gittiler ve ona hikâyeyi anlatılar. O da “Bir bıçak getirin, çocuğu ikiye böleyim, size birer parça vereyim!” dedi. Bunun üzerine küçük kadın şöyle dedi: “Onu bölecek misin?!” Hz. Süleyman “Evet” diye cevapladı. Bunun üzerine kadın: “Bunu yapma, çocuk onundur” dedi. ⁹

Bu hadiste kıssa kelimesi iki kere geçmiştir. Birincisi; فَصَّتَا (kassata) sözcüğüdür yani ‘o iki kadın anlattı’ anlamına gelmektedir. Mazi fiil çekimi قص (kassa)’dır. İkincisi ise القصة (el-kıssa) sözcüğüdür ve hikâye/haber anlamına gelir.

Söz konusu eşdizimli sözcüğün ikinci kelimesi ise hikâye sözcüğünü niteleyen “قصير/ة” sıfatıdır. Bu sıfatın zıt anlamlısı “طويل/ة” sıfatıdır ve “فعيل/ة” vezninde gelmektedir. Bu sıfatın çoğulu قصيرات ve قصائر ve قصار şeklindedir. Söz konusu sıfat, kısalığın varlığına delalet eden bir sıfat-ı müşebbehedir. Örneğin: Kısa boylu bir adam (رجل قصير القامة) cümlesinde kıssa sıfatıyla adamın uzun olmadığı ve boyundaki kısalık olduğu ifade edilmiştir. Bu sıfat (قصير/ة) El-mu’cemu’l vasit’te şöyle geçmektedir: Bir şeyin kısa olması- kısalık (قصرًا ووقصرًا), zıt anlamlısı ise uzun olmak/uzamak anlamına gelen تالة (طال) sözcüğüdür. Kasîr sözcüğünün eril hali (قصير), çoğulu kisâr (قصار) ve kasara’ (قصراء), dişil hali ise (قصيرة), çoğulu kisâr (قصار) ve kisârah (قصارا).¹⁰ Söz konusu sıfatı başka eşdizimsel birlikteliklerle incelemek gerekirse; قصير ifadesiyle kısa mesafeli/kısa vadeli, قصير النظر ifadesiyle dar görüşlü, قصير اليد ifadesiyle güçsüzlük/acizlik ve قصة قصيرة ifadesiyle sınırlı, belirli standartlara sahip, cezbetmeyi ve etkilemeyi amaçlayan kurgusal bir nesir parçası olan kısa bir hikâye anlamı verilmiştir. Bu kullanımların yanı sıra, Ömer b. Lece’ et-Teymî ve el-Farazdak’a ait mısraları inceleyelim¹¹:

⁹ Sahih Hadis, isnadı sağlamdır. Yunus: Muhammed El-Mueddeb’in oğludur, Leys: Saad’ın oğludur, Muhammed: Acelan’ın oğludur, Ebu Ez-Zenad: Abdullah b. Zekevan’ın oğludur. <https://hadeethenc.com/tr/browse/hadith/3120> (Erişim: 17.10.2021)

¹⁰ El-Mu’cemu’l Vasit, Mecmau’l-Lugati’l-Arabiyye, s.738.

¹¹ Zekiyye b. Avz el-Hârisî, Edebu Tabaiu’n-Nisa’ fi Şi’ri’l Emevi Şi’ru Ömer b. Ebî Rabia’ Nemûzecen, Camiatü Melik Suud, s.512-519.

Ömer b. Lece' Teymî şöyle der:

قصار الخطى تمشي الهوينا اذا ..... ديب القطا بالرمل بحسن لغبا

قصرن حديثاً بينهن ... وكل لكل قال أهلا ومرحبا

*Kısa düz çizgiler yavaşça ilerlemekte,
Kedi kumda sürüldüğünde, yorulduğunu sanır,
Aralarında kısa konuşurlar, herkes birbirine merhaba der...*

Farazdak da annesi hakkında şöyle der:

فقلت لها : فيئي إليك ،واقصري ..... فأوم الفتى سيف بوصلية قاطع

*Ona dedim ki, kendine gel, yeter,
Kılıç keskin can yoldaşıyla genci gösterdi...*

1.1.2. Kısa Hikâyenin İstilah Açısından Tanımı

Yazar ve eleştirmenlerin birçoğu kısa hikâyenin açık bir biçimde tanımlanması ve sanatsal bir tanımının belirlenmesi hususunda hemfikir olamadılar. Bundan dolayı bu hususta farklı tanımlamalar ortaya çıkıp kısa hikâyeyi kapsamlı bir şekilde tanımlama girişimleri başarısız sonuçlanmıştır. Bu nedenle, benzer özelliklere sahip olmaları hasebiyle kısa hikâye ile romanı mukayese etmek daha iyi bir yöntem olacaktır.¹² Bundan hareketle aşağıda kısa hikâyenin bazı tanımları incelenecektir:

Eleştirmenler hikâye türünü şöyle tanımlamışlardır: “Yazarın, okuyucunun “düğüm” adı verilen, hikâyede olayların gelişeceği ve hikâyenin sonunu dört gözle bekleyeceği asıl bölüme ulaşması için şevkle tasvir ettiği iki ya da daha fazla kişi arasında geçen belirli olayları anlattığı edebî bir metin türüdür.”¹³

Kısa hikâye türüne gelince, eleştirmenler bu türü “Yaşamın özel bir yönünü betimleyen, odak noktasının ya olaylar ya da karakterler olduğu, yazarın ayrıntılara girmedığı, bir başlangıca ve bir sona bağlı kalmadığı ve genellikle konuların bir sahne, psikolojik bir durum (ruh hali) veya belirli bir olay etrafında döndüğü anlatsal bir edebî metindir.” şeklinde tanımlamışlardır.¹⁴

Fuat Kandil, kısa hikâye türünü şu ifadelerle tanımlamıştır: “İnsani bir durum veya hissiyatı ehemmiyeti ve etkisi yoğun bir tasvirle betimleyen edebî bir nesir türüdür.”¹⁵

¹² Tahir Hacer, Edebiyat ve Edebî Türler adlı kitabında şöyle bir ifade kullanmıştır: “Henüz kanıtlanmamış bu edebî türün tüm olanaklarını ve roman, hikâye ve diğer edebî tarzlar arasındaki farkın ne olduğunu anlayacak şekilde hikâyenin kapsamlı bir tanımını yapmamız zordur.” İzzeddin İsmail, Edebiyat ve Edebî Sanatlar adlı kitabında şöyle demiştir: “Kısa hikâye ile diğer edebî türler arasında karmaşa/zihinsel karışıklık yaratan sebeplerden biri olan kısa hikâye teriminin belirli bir tanımının olmadığını iddia ettiğimizde belki de hakikatin ötesine geçemiyoruz.”

¹³ Ebu Amşe Halit Hüseyin ve Ebu'l Vefâ Es-Seyyid İzzet Es-Seyyid, *Anadili Arapça Olmayanlar İçin Modern Arap Edebiyatı (İleri Seviye)*, Daru'l Kunûz ve'l Mârife li'n-Neşr ve't-Tevzi', 2020, s. 11.

¹⁴ Ebu Amşe Halit Hüseyin ve Ebu'l Vefâ Es-Seyyid İzzet Es-Seyyid, *a.g.e.* s.35.

¹⁵ Fuat Kandil, *Hikâye Yazma Sanatı*, s.35.

Raşid Rüşdi'nin kısa hikâye tanımı ise şöyledir: "Kısa hikâye herhangi bir haber naklede fakat bu durum her haberin hikâye kabul edileceği anlamına gelmez. Bir haberin hikâye olabilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekir." ¹⁶

Mahfûz Kehvâl'e göre ise kısa hikâye şöyledir: "Tek bir olayın, tek bir mekânda tasavvur edildiği, tek bir karakterin yer aldığı ve bir durumdan doğan duygu veya birtakım duyguların işlendiği türdür." ¹⁷

Bütün bu belirttiğimiz tanımlara binaen, kısa hikâye türünün insanların keyifli vakit geçirmeleri veya belirli bir fikri onlara ulaştırmak gibi çeşitli amaçlara sahip hikâye türlerinden ¹⁸ olduğunu bilmekte fayda vardır. Nitekim hikâye, tek bir fikri konu alan ve işlediği konuyu okuyucuya özetle ulaştırdığı anlatısal bir nesir türüdür. Söz konusu edebî tür, bir bütün olarak hikâyenin öğeleriyle ilgilenmez. Zira hikâyede zaman veya mekân ögesi belirtilmiş ya da belirtilmemiş olabilir. Aynı şekilde, hikâyede yer alan karakterlerin belirli veya belirsiz olması muhtemeldir. Kısacası, kısa hikâye yalnızca bir ögeye odaklanır. ¹⁹

1.2. Kısa Hikâyenin Özellikleri ²⁰

1. **Birlik ve Bütünlük:** Kısa hikâye, diğer edebî türlerden bütünlük özelliği ile ayırt edilir. Kısa hikâyede her şeyin bir fikri, bir olayı, bir karakteri, bir amacı ve bir mesajı vardır.
2. **Yoğunlaştırma:** Daha önce de belirttiğimiz gibi, hikâye türü birlik ve bütünlüğü ile öne çıkar. Bundan dolayı hikâyede yoğunlaştırma unsuru ağır basacaktır ve bu aşamada gereklidir.
3. **Tek bir olayın işlenmesi:** Kısa hikâye, tek bir olayı ele alır. Kısa hikâyenin tek bir olaya odaklanmasının nedeni doğası gereği çok uzun olamayacağı içindir. Nitekim birden fazla olayın ele alınması durumunda artık kısa hikâye kategorisine dâhil olmayacaktır. Bahsettiğimiz özelliği Hüzünlü Portakal Diyarı adlı hikâyede gözlemleyebiliriz. Nitekim söz konusu hikâye, tek bir olaya yani Filistin Felaketine (Nekbe) dayandığından dolayı hikâyeyi baştan sona okumanız durumunda bu olaydan başka bir olaya rastlamazsınız.
4. **İntiba Bütünlüğü (İzlenim):** Hikâyede estetik vizyonun temelidir ve kısa hikâyenin tüm unsurlarının tek bir etki oluşturacak şekilde bir araya getirilmesidir.
5. **Kısalık:** Kısa hikâye adını bu özelliğinden almıştır. Bir hikâye bu özelliğini yitirirse artık kısa hikâye kategorisine girmez. Zira, 30 sayfayı biraz aşması durumunda hikâye veya uzun hikâye; çok fazla uzun olması durumunda ise roman olarak adlandırılır.
6. **Aydınlanma anında kişiliğin bir yönünün ifşa edilmesi:** Aydınlanma anı, fikrin tezahür ettiği ve izlenimin doruğa ulaştığı algılama anı veya kolektif andır. Titreşim,

¹⁶ Lütfiye Al-Abîdî 2020, *et-Tecrîb fi'l kassati'l Cezairiyyeh el kasîra rihletu'l benât ila'n nari'l dîn cûlânî nemûzenen*, Câmîatu'l arabi bin mehdî, s.18.

¹⁷ Lütfiye Al-Abîdî, *a.g.e.*, s.18.

¹⁸ Hikâye türlerinden biri de romandır ve uzun hikâye olarak adlandırılabilir. Öykü türleri arasında, hikâye, kısa hikâye ve kıssa yer alır.

¹⁹ Hikâyenin öğeleri; zaman, mekân, ana ve yan karakterler, serim, düğüm ve çözüm kısımları, olay ve olay örgüsüdür. Kısa hikâye, belirtilen öğelerin tümüne değil, bir ya da birkaçına odaklanır.

²⁰: Fuat Kandil, *a.g.e.*, s.55; Ebu Amşe Halit Hüseyin ve Ebu'l Vefâ Es-Seyyid İzzet Es-Seyyid, *a.g.e.* s.11.

sarsıntı veya sürpriz eşliğinde köklü bir değişimin ortaya çıkması ve belki de tüm bu renklerin bir araya gelmesidir.

7. **İnsanlar için ibretlik konuları ihtiva etmesi:** Kısa hikâye, okuyucuya iletilmesi amaçlanan ibretlik bir durumu ele alabilir. Böylece okuyucu hikâyeyi bitirdiğinde ele alınan ibretlik durumdan ders alır.

Kısa hikâye türünün, yalın anlatım özelliği ile öne çıktığını ve bir konu/fikir ile bir veya birden fazla karaktere odaklanan bir edebî tür olduğunu ifade edebiliriz. Kısa hikâye; zaman, mekân, karakter/karakterler, olay, serim, düğüm, çözüm gibi öğelerden oluşmaktadır fakat bir hikâyenin bu öğelerin hepsini birden ihtiva etmesi şart değildir.

Kısa hikâye ile roman arasındaki farklardan bahsetmeden önce, daha önce kısa hikâyenin tanımının yapıldığı gibi edebî bir tür olan romanı tanımlayalım.

1.3. Roman

Eleştirmenler, romanı olay ve karakterleri bakımında daha kapsamlı, birçok düğüm bölümüne sahip, sanki iç içe geçmiş birden fazla hikâyeyi ihtiva eden ve tarihsel, sosyal, psikolojik, felsefi ve romantik konular dâhil içeriği hikâyenin içeriği kadar çeşitli olan anlatısal bir edebî tür olarak tanımlamışlardır.²¹

Yazar Salih Mefkude, edebî tür olan romanı şöyle tanımlamıştır: “Roman, tıpkı toplumun farklı toplumsal sınıf ve tabakalardan insanları bir araya topladığı gibi, bünyesinde çeşitli tür/tarz ve üslupların bir arada bulunmasına imkân sağlayan ve yapıtaşlarının toplumu şekillendirdiği kapsamlı, nesnel ya da öznel edebî bir türdür.”²²

1.3.1. Romanın Özellikleri

İhtiva ettiği olaylar bir sıraya ve bir tür mantığa tabidir. Diğer bir deyişle roman, kısa hikâyeye nazaran birçok olayı ele alır. Ancak söz konusu olaylar belli bir sırayı ve mantığı takip etmiyorsa okuyucunun dikkatini dağıtır ve sahip olduğu özelliklerin çoğunu yitirir.

İnsanların yaşadıkları olayların altında yatan anlam ve önemi vurgular. Nitekim roman yazarı romanında işleyeceği bir fikri gerçek hayatta yaşanan olaylardan uyarlar ve romanında ana fikri topluma dayanan bir olayın kurgusundan inşa eder. Buna örnek olarak, Necip Mahfuz’un (*Saray Gezisi* (1956), *Şevk Sarayı* (1957) ve *Şeker Sokağı* (1957) kitaplarından oluşan roman serisi) üçlemesini gösterebiliriz. Bu roman serisi Mısır’daki siyasi ve toplumsal gerçekliği gözler önüne serer.

Romanlar çoğunlukla kurgusaldır. Fakat Corci Zeydan’ın tarihi romanları (*Selahaddin Eyyubi*, *Şecerüddür* ve *Arûs Fergane*) ya da Necip Mahfuz’un *Abesul-Ekdâr*, *Kifâh Tayyibe* ve *Radûbîs* adlı romanları tamamen kurgusal olmayıp gerçek olaylara dayanır. Tarihî romanlarda; tarihsel olaylar bir belgesel veya sadece bir tarih anlatısı olmaktan çıkıp, ihtiva ettiği toplumsal meseleler felsefi bir bakış açısıyla ele alınarak tarihin sanatsal yanı ortaya çıkarılır.

²¹ Ebu Amşe Halit Hüseyin ve Ebu’l Vefâ Es-Seyyid İzzet Es-Seyyid a.g.e. s.11.

²² Salih Mefkûde, *Ebhâs fi’r-Rivâyeti’l Arabiyye*, Câmiatü Muhammed Haydar Bekra, Külliyyetü’l Âdâb ve’l Ulûmu’l İnsaniyye ve’l İctimai’yye, Kısmü’l Edebî’l Arabî, s.8.

- Roman'da çoğunlukla öyküleyici ve betimleyici anlatım kullanılır.
- Romanlar, kısa hikâyeye kıyasla uzun olurlar.
- Roman, düz yazı şeklinde (nesir) yazılan modern edebî türdür. Roman'da şiirsel anlatım yoktur bilakis olaylar sırasıyla anlatılır ve zaman zaman diyaloglara yer verilir.

1.4. Kısa Hikâye ile Roman Arasındaki Farklar²³

1.4.1. Kısa Hikâye ile Roman Arasında Uzunluk Bakımından Farklılık

Roman okuyucuları, romandaki olayların uzun bir zaman diliminde, birçok mekânda ve birçok karakter ile gerçekleştiğini, dolayısıyla sayfa sayısının hikâyeye göre fazla olduğunu (100 sayfayı aşkın) pekâlâ bilirler. Kısa hikâye ise tam tersi özelliklere sahip olup kısa bir zaman diliminde gerçekleşir ve hikâyeye konu olan olay ve karakter sayısı romana göre oldukça azdır (genellikle 30 sayfayı aşmaz). Örneğin, Gassan Kenefânî'nin kaleme aldığı *Hüzünlü Portakal Diyarı*²⁴ adlı hikâyenin sayfa sayısının 11'i aşmadığını gözlemleyebiliriz.

1.4.2. Kısa Hikâye ile Roman Arasında Zaman Bakımından Farklılık

Kısa hikâyedeki zaman unsuru kısalığı ile bilinir. Nitekim romanın aksine hikâyede belirtilen zaman dilimleri bir gün, bir gece ve hatta saat ve dakikalardır. Romanda ise zaman unsuru uzun işlenir, zira bazen yüzyıllık bir zaman dilimi söz konusu olabilir.

1.4.3. Kısa Hikâye ile Roman Arasında Karakter Bakımından Farklılık

Roman; olaylarda detaylı bir anlatıma girmeksizin bir veya birkaç karakter ile yetinerek çok sayıda karaktere ihtiyaç duymayan hikâyenin aksine, vuku bulan olayların anlatımı, insan topluluklarının/insanların tasviri ve onların fiziksel, psikolojik ve zihinsel özelliklerinin tam bir şekilde anlatımı için çok sayıda karaktere ihtiyaç duyar. Buna ek olarak, roman okuyucuya iletmek istediği mesajı ulaştırmak için birden fazla ana karaktere ihtiyaç duyar. Hikâyenin mesajını okuyucuya ulaştırması için ise bir ana karakter yeterlidir.

1.4.4. Kısa Hikâye ile Roman Arasında Olay Bakımından Farklılık

Romanda yer alan karakter sayısının çok olması ve zaman diliminin uzun olması sebebiyle vuku bulan olay sayısı çoktur. Kısa hikâyede ise tam aksine, karakter sayısının az olması ve zaman diliminin dar olması nedeniyle bir ya da birkaç olay vuku bulur. Bahsettiğimiz bu farklılığı, tezin son bölümde detaylı bir şekilde inceleyeceğimiz "*Hüzünlü Portakal Diyarı*" adlı hikâyede gözlemleyeceğiz. Nitekim söz konusu hikâyede sadece bir olaya odaklanılmıştır.

1.4.5. Kısa Hikâye ile Roman Arasında Mekân Bakımından Farklılık

Romanda geçen olaylar aylara ve yıllara uzanan geniş bir zaman dilimini kapsar, dolayısıyla olaylar farklı yer ve mekânlarda kaleme alınır. Roman yazarı, şehrin merkezindeki sokak ve caddelerden, köylere ve oradan da kenar mahallelere gezintiye çıkabilir. Hikâye ise bir gün veya bir haftaya kadar uzanan bir zaman dilimini kapsar; bu nedenle hikâyeye yazarı, mevcut kelime sayısının ve yazacağı metnin uzunluğunun sınırlı olması hasebiyle hikâyesini genellikle tek bir mekânda anlatmak zorunda kalır.

²³ Fuat Kandil, *a.g.e.* s.38-55.

²⁴ Gassan Kenefânî, *Ardu Burtukâli'l Hazin (Hüzünlü Portakal Diyarı)*, Daru'l Menşûrati'l Ramal, Kıbrıs, 1993 s. 83-92,

1.4.6. Kısa Hikâye ile Roman Arasında Dil Bakımından Farklılık

Roman, betimleyici anlatımıyla öne çıkar. Bunun başlıca sebebi, roman yazarının edebî sanatları kullanmak için geniş bir alana sahip olmasıdır ve böyle bir imkana sahip olduğu için betimleme sanatından bolca faydalanır. Örneğin, roman yazarının sayfalarca doğayı tasvir ettiğini görebiliriz fakat hikâye yazarı için durum tam tersidir. Hikâyede zaman ve kelime sayısı sınırlı olduğundan dolayı betimleme ve teşbih gibi edebî sanatlar az görülür.

Kısa hikâye ve roman arasındaki farklar aşağıdaki tabloda şöyle özetlenebilir:

	Kısa Hikâye	Roman
Tanım	Keyifli vakit geçirme ya da belirli bir fikri okuyucuya ulaştırma gibi çeşitli amaçlara sahip hikâye türlerinden biridir. Hikâye, tek bir fikri konu alan ve işlediği konuyu okuyucuya özetle ulaştıran anlatısal bir nesir türüdür. Söz konusu edebî tür, bir bütün olarak hikâyenin öğeleriyle ilgilenmez. Zira hikâyede zaman veya mekân ögesi belirtilmiş ya da belirtilmemiş olabilir. Aynı şekilde, hikâyede yer alan karakterlerin belirli veya belirsiz olması muhtemeldir. Kısacası, kısa hikâye yalnızca bir öğeye odaklanır ve geri kalan öğeleri ihmal eder.	Anlatısal tarzda yazılmış edebî bir nesir türü olup, zaman unsurunun uzun olması ve olay, karakter ve mekân öğelerinin çok olması nedeniyle uzun hikâye olarak da adlandırılır.
Uzunluk	Kısadır, 30 sayfayı aşmaz.	Çok uzundur, sayfa sayısı 100'ü aşar.
Zaman	Zaman dilimi; bir gün, bir gece hatta dakika veya saat olmak üzere kısadır. Bazı hikâyelerde belirli bir zaman yoktur.	Zaman dilimi; seneleri aşkın hatta bazen yüzyıllar olmak üzere uzundur.
Karakterler	Sınırlıdır.	Karakter sınırı yoktur.
Olay	bir olay vardır.	Birden fazla olay vardır.
Mekân	Tek bir mekân vardır. Bazı hikâyelerde belirli bir mekân yoktur.	Birden fazla mekân vardır.
Dil	Sınırlı sayıda betimleme sanatı ve yoğun bir dil kullanılır.	Sınırsız sayıda betimleme sanatı kullanılır.

Tablo 1. Kısa hikâye ve roman arasındaki farklar

Tabloya göre; kısa hikâyeye sadece bir öğeye odaklanmakta, roman ise daha fazla öğe barındırmaktadır. Roman, kısa hikâyeden zaman dilimi olarak daha uzundur. Kısa hikâyede karakterler sınırlı, romanda ise sınırsızdır. Aynı şekilde olay ve mekân romanda daha fazladır. Dolayısıyla romanın kısa hikâyeden çok daha kapsamlı bir tür olduğu görülmektedir.

1.5. Hikâyenin Unsurları²⁵

- **Çevre (Zaman ve Mekân):** Bu unsur ile hikâyenin zamansal ve uzamsal ortamı, koşullar ve hikâyenin genel meseleleri kastedilmektedir. Mekân, olayın yaşandığı çevre veya mekândır. Zaman ise olayın yaşandığı dönem, an mevsim ya da gündür. Bu unsurlar belirtilebilir veya belirtilmeyebilir. Belirtilmeleri durumunda; genellikle hikâyedeki olayların tek bir mekânda ve sınırlı bir zaman aralığında ele alındığı görülür.
- **Olay:** Hikâyede sunulan gerçekler ve olaylardır. Fakat söz konusu olayların, okuyucunun hikâyenin sonunu öğrenmeden okumayı bırakamayacak derecede cezbedici ve keyif verici olması için birbirleri ile bağlantılı ve kesintisiz olması gerekir.
- **Düğüm:** Düğüm; olayların birbirleri ile bağlantılı olarak kurgulanması sonucunda, okuyucu veya dinleyicinin hikâyenin sonunu öğrenmek için merak duyacağı kritik bir noktaya ulaşması olarak tanımlanır. Hikâyede düğüm bölümünün olması, olay örgüsü ve çözüm gibi hikâyenin diğer unsurlarını tamamlayıcı özelliğe sahip olduğundan dolayı son derece önemli ve gereklidir. Hikâyeye metninde düğüm unsurunun olmaması, hikâyenin anlatımında eşitsizliğe sebep olmakta, bu da bahsi geçen unsurlarda eksikliğe yol açmaktadır. Düğüm; birçok meselenin birbirine karıştığı bir ana meselenin varlığını gerektirir ve söz konusu bu durum hikâyeye metninde derin düğüm unsurunun ortaya çıkmasına neden olur.²⁶
- **Karakter:** Hikâyeyi oluşturan önemli bir unsurdur. Çünkü olaylar karakterler aracılığıyla gerçekleşir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, kısa hikâyedeki karakter sayısı neredeyse yok denecek kadar azdır ve genel olarak herhangi bir betimleme yapılmaksızın bir karakter yer alır. Birden fazla karakterin olması durumunda, karakterler ana karakter ve yan karakter olarak tasnif edilebilir.

1.6. Kısa Hikâyenin Ayırt Edici Nitelikleri²⁷

- Kısa hikâyeye; siyasi, sosyal veya entelektüel hayatın tüm konularının özümsebildiği son derece gerçekçi edebî bir türdür.
- Kısa hikâyeye; gelip geçici anları ölümsüzleştirir ve bu anları görselleştirebilir. Ayrıca hikâyeye sayesinde söz konusu anları gerçekleştirdiği zamandan ve gelecekte soyutlama imkânına sahip olunabilir.

²⁵ Şeyma Muhammed Hasan Salâh, *Eseru'l Kısas ve'l Enşetü'l İlmîyye fi't tahsili'l ilmi ve'l ittîcahat leda't talibati's saf el-hamis el-esasi fi medaris muhafazati cenin*, Camiatü'n-Necahi'l Vataniyye, 2016, s. 11-50.

²⁶ İbrahim Şehab Ahmed, *Beyne'l Kısasat'l Edebîyye ve'l Kısasat's Sahafîyye İbrahim Et-Tâi*, Bağdat, Anâsîru'l Kısasat'l Kasîra ve Tetbikâtuha fi'l kisasat's sahafîyye, El-Kısasü's Sahafîyyeti'l Filistîniyye Nemûzecen, 2012, s.60.

²⁷ İbrahim Şehab Ahmed, a.g.e., s. 60.

- Kısa hikâyenin boyutu kısadır ve dili kolaydır. Bu özellikleri sayesinde, özellikle basın organları bu türün yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur.

1.7. Batı ve Arap Edebiyatında Kısa Hikâyenin Tarihi

1.7.1. Batı Edebiyatında Kısa Hikâye

Batılı ülkeler, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başı itibarıyla birçok nedenden dolayı hikâye sanatının Arap edebiyatına intikal etmesine yol açan yeni sanatsal yapısı ile kısa hikâye sanatını ortaya çıkaran başlıca ülkelerdir. Batı ülkelerinde söz konusu hikâye sanatının ortaya çıkışının evveliyatından detaylı bir şekilde bahsedilmese de aşağıda kısa hikâyenin 19. yüzyıldaki en önemli öncü yazarları incelenecektir.

2.7.2. Kısa Hikâyenin 19.Yüzyılda Batıdaki En Önemli Temsilcileri

1.7.2.1. Nikolay Gogol²⁸

Nikolay Gogol 1809 yılında doğdu. Küçük bir çiftlik sahibiydi ve çocukluğunu ailesiyle beraber çiftlikte geçirdi. Gençliğinin bir kısmını soylular okulunda geçirdi. 1828 yılında Leningrad şehrine göç etti ve orada tiyatroya yönelmek istiyordu. Fakat buna cesaret edemediği ve endişe duyduğu için bu isteğini gerçekleştiremedi. Bu nedenle devlette yazar olarak çalışmak zorunda kaldı. Kısa bir süre sonra edebiyata yönelmeye başladı ve şiir yazma girişiminde bulundu. Fakat bu girişimi başarısız sonuçlandı. Daha sonra, romantik akımından etkilendiği ve hikâyelerinin peri ve mitleri konu aldığı bu şehirde kaldığı andan itibaren üç yıl sonra hikâye yazmaya yöneldi. Kaleme aldığı hikâyelerin çoğunda romantik akımdan etkilenmiştir ve hikâyelerinde çiftçiyi, vatani ve sıradan insanı konu edinmiştir. Taras Bulba, Palto ve Müfettiş gibi eserlere sahiptir.

1.7.2.2. Edgar Allan Poe²⁹

1809 yılında Boston'da subay bir baba ve oyuncu bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Anne ve babası doğumunun üçüncü yılında tüberkülozdan vefat etti. Bu nedenle Poe komşusu tarafından evlat edinildi. Altı yaşındayken evlat edinildiği ailesiyle birlikte İngiltere'ye gitti ve orada eğitim gördü. Daha sonra ailesiyle beraber Amerika Birleşik Devletleri'ne taşındı ve 1826'da Virginia Üniversitesi'ne girdi. Sonrasında, evlat edinen ailenin üzerinde borçların birikmesi ve söz konusu borçlarını ödemediklerinden dolayı memleketine geri döndü. İlgisini şiir yazmaya yöneltti ve *Çok Geçmeden* adlı ilk divan şiirini yayımladı. Baltimore'a gittiği esnada kısa hikâye yazmaya başladı ve 1833 yılında Kısa Hikâye Ödülü'nü kazanan ilk eserini yayımladı. İlk koleksiyonu altı hikâyeden oluşuyordu, ancak yazar sadece *Şişede Bulunan Not* adlı hikâyesini yayımladı.

1.7.2.3. Anton Çehov³⁰

Anton Çehov, Taganrog'da küçük bir bakkal sahibi babanın oğlu olarak dünyaya geldi. Doğduğu şehirdeki okullarda eğitim gördü. Okulunu bitirdikten sonra ailesiyle birlikte Moskova'ya yolculuk yaptı. Orada tıp eğitimi aldı. Öğrenimi esnasında alaycı resimler neşrediyordu. Tıp eğitimini tamamladıktan sonra tıp alanında faaliyet göstermedi aksine edebiyata, özellikle de hikâye yazarlığına yöneldi. Otuz yaşına gelmeden ünlü bir hikâye yazarı oldu. Çehov, ülkesini iyi tanırdı ve bu özelliği ile öne çıkardı. Nitekim Çehov'un

²⁸ Tahir, Ahmed Makki, *a.g.e.* s.71-75.

²⁹ Tahir Ahmed Makki, *a.g.e.* s. 76-79.

³⁰ A.g.e, s. 84-94.

hikâyeleri; çiftçi, işçi, mühendis, soylu, tüccar ve memur olmak üzere toplumun tüm sınıflarını temsil ediyordu. Kaleme aldığı kısa hikâyeler arasında; Devlet Memurunun Ölümü, Şişman ve Zayıf, İstiridye, Bukalemun ve Avcı gibi eserleri mevcuttur.

Söz konusu yazarlar ve daha bahsedemediğimiz niceleri, kısa hikâyenin sanatsal bir biçimde ortaya çıkmasında rol oynamışlardır. Ayrıca, basın ve matbaanın ortaya çıkması, okuma yazma bilmeyenlerin oranının azalması ve bilimsel kültürün gelişmesi gibi diğer etkenlerin de kısa hikâyenin ortaya çıkmasında payı vardır.

1.8. Arap Edebiyatında Kısa Hikâye

Araplar, hikâye türünün birçok çeşidine haizdi.³¹ *Esâtîre'l-evvelîn, el-hurâfe, es-siyre, er-risale, elf leyle ve leyle, el-makâme, el-menâme ve en-nevâdir* söz konusu hikâye türlerindedir. *Esâtîre'l-evvelîn*, eskilerin efsaneleri demektir ve tür olarak kahramanlık hikâyelerine daha yakındır. Bu türün en önemli şahsiyeti cahiliye döneminde yaşamış olan Nadr bin Haris'tir. Nitekim Nadr bin Haris bu hikâyeleri İran edebiyatından ve Rüstem adlı kahramanın anlatıldığı efsanelerden almıştır. İkinci tür ise *el-hurâfe'dir* ve Türkçede fâbl veya peri masalı olarak adlandırılabilir. Bu tür ismini Hurâfe'nin sözü (*hadisu'l hurâfe*) olarak bilinen kıssadan almıştır. Bu kıssaya göre, Hurâfe (şahsın adı) cinlerle uzun bir süre yaşamıştır ve daha sonra cinlerle arasında geçen hikâyeleri anlatmak için insanların arasına dönmüştür. Bundan dolayı el-hurafe cinler ve kahinlerin kıssaları ile bağdaştırılmıştır. Üçüncü tür *siyrettir*. Türkçede biyografi veya hayat hikâyesi olarak ifade edilir. Bu türe örnek olarak; İbn İshak ve İbn Hişam'ın Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hayatı (*es-Siretu'n-Nebeviyye*) adlı eseri, halk biyografisine örnek olarak, Antara, ez-Zeyr Salim ve el-Mehlul'un hayat hikâyeleri, otobiyografiye örnek olarak ise et-Ta'rifu bi-İbni Haldun ve Rihletehu Garben ve Şarken adlı eser ile Endülüslü İbn Hazm'ın Tavku'l-Hamame (Güvercin Gerdanlığı) adlı eseri gösterilebilir. Dördüncü tür ise *risale* veya felsefi kıssadır. Bu türün örnekleri arasında; Ahmed İbn-i Tufeyl'in Hayy İbn Yakzan Ruhun Uyanışı adlı eseri, Ebu'l-Alâ el-Maarrî tarafından Risaletü'l-Ğufrân adlı eser ve İbn Şehid El-Endülüsi'nin kaleme aldığı Risaletü't-Tevâbi' ve'z Zevâbi' adlı eser yer alır. Risale, tür olarak romana yakın olan ve felsefi düşünce fikrini öyküleyici tarzda ele alan bir uzun hikâye türüdür. Aynı zamanda, Elf Leyle ve Leyle (Binbir Gece Masalları) hikâye türlerinden biridir. Başlıca kahramanları Şehrazat ve Şehriyar olan Binbir Gece Masalları, birçok dile çevrilerek dünyadaki hikâye harikalarından biri olarak kabul edilmiştir. Bir diğer hikâye türü ise Abbasiler döneminde meşhur olan makâmedir. Bu tür, toplumların evrimleşmesini/değişmesini ve geçmiş zamanları anlatan gerçekçi ve eleştirel bir hikâye türüdür. Her makâmede zeki bir kahraman yer alır ve bu kahraman kafiyeli konuşması ile öne çıkar. Bu türün örnekleri arasında; Bedüzzaman el-Hemedânî'nin makâmeleri ve el-Hariri'nin makâmeleri yer alır. Bir başka hikâye türü ise *menâmedir* ve bu türde rüyalar ele alınır. El-Vehrâni'nin Menâmât adlı eseri bu türe örnektir. Son olarak ise, bir diğer hikâye türü de *nevâdirdir*. Bir diğer adıyla fıkra da diyebiliriz. Bu türde genellikle komik olarak karakterize edilen şahsiyetler aracılığıyla komik ve güldüren hikâyeler ele alınır. Bu karakterler arasında İslam dönemine ait karakterler ve ahmaklığı ile nitelendirilen Nasreddin Hoca gibi karakterler yer alır.

³¹ Muhammed Ubeydullah, *Er-Rivâye ve'l Kısas el-Kasira inde'l Arab*, s.1.

https://www.philadelphia.edu.jo/academics/m_obaid/uploads/Arabic%20novel.pdf

Yukarıda zikredilen hususları inceledikten sonra ‘‘Araplar hikâye sanatını biliyorlar mıydı?’’ sorusuna cevap vermek mümkün hale gelmiştir. Bahsedilen hususların hepsi Arapların hikâye sanatını bildiklerinin kesin delilleridir. Nitekim söz konusu deliller arasında Kur’an-ı Kerim’de yer alan kıssalar da mevcuttur. Fakat Arap edebiyatında ilk kısa hikâye yazarı olarak bilinen Muhammed Teymûr, Arapların birtakım sebeplerden ötürü hikâye sanatını ihmal ettiğine kanaat getirmiştir.³² Bu durumun başlıca sebebi, Arapların sahip oldukları zihniyetten dolayı Arap edebiyatında mit ve efsanelerin oldukça az olmasıdır. Zira çölde veya ovada yaşayan kişiler ile mağara ve dağlarda yaşayan kişiler birbirlerinden farklıdır. Örneğin, Arapların yetiştirdiği hayvanlar çiftlik hayvanları olduğu için yırtıcı hayvan kategorisine dâhil değildirler. Diğer taraftan, mağara ve dağ sakinleri ise vahşi ve yırtıcı hayvanlarla uğraşırlar. Dolayısıyla Arap insanının yaşadığı coğrafi bölge, efsane ve mitlerin ortaya çıkması için elverişli bir ortam olmadığı için hikâye sanatının ihmal edilmesine zemin hazırlamıştır. İkincil bir sebep olarak Arapların kendi edebiyatlarıyla iftihar etmesini zikredebiliriz. Çünkü Araplar, Arap edebiyatının diğer ülke edebiyatlarından üstün olduğuna inanmakta ve bununla iftihar etmektedirler. Bundan dolayı diğer ülke edebiyatlarını derinlemesine incelememekle birlikte, içlerinden çok azını Arap diline kazandırmışlardır. Bu çeviriler arasında bilimsel ve felsefi alana ait eserler mevcuttur fakat halkın inancını etkileyeceğinden endişe ettikleri için efsane ve mitleri çevirmekten kaçınmışlardır.

1.8.1. Arap Kültürlerinde Yer Alan En Önemli Hikâyeler³³

Arap edebiyatında yer alan en önemli hikâye türleri arasında Emeviler döneminde ortaya çıkan aşk hikâyeleri yer alır. Söz konusu hikâyeler, Arap hikâye anlatma sanatının temel taşlarından biridir ve iki ayrı tür altında kategorize edilebilir. Birinci tür; çölden esinlenen ve tek bir konunun işlendiği iffetli ve platonik aşk hikâyeleridir. Bu hikâye türü arasında; Leyla ile Mecnun ve Cemil ve Buseyne gibi hikâyeler yer alır. Romantik aşk hikâyeleri arasında Kays ve Lübnâ adlı hikâye de vardır, ancak bu hikâyede bir annenin kocasını kızından kıskanması gibi farklı bir konu ele alınır. Diğer bir tür ise iffetsiz aşk hikâyesidir.

Savaş ve kahramanlık hikâyeleri ya da halk hikâyeleri en önemli hikâyeler arasındadır. Antara, ez-Zeyr Salim, Azimli Prenses (*el-Emîra zati’l himme*) ve Basus Savaşı (*Harbu’l basûs*) gibi hikâyeler bu türe örnektir. Bu tür hikâyelerin savaş ve kahramanlık hikâyesi olarak adlandırılmasının nedeni cahiliye döneminde meydana gelen bazı savaş gerçeklerini konu edinmesidir. Ayrıca halk arasında ün kazandığı için halk hikâyeleri olarak da adlandırılır.

Diğer bir önemli hikâye türü ise bilimsel ve felsefi hikâyelerdir. Bu hikâye türünün yazılmasındaki amaç, felsefi bir fikir veya bilimsel bir teori sunmaktır. Bu türün en meşhur örnekleri; *Hayy İbn Yakzan (İbn-i Tufeyl)*, *el-İnsan ve’l Hayavan (İnsan ve Hayvan)*, *Risaletu’l Gufuran (Ebu’l-Alâ el-Maarrî)* ve *el-Makâmât’ır*.

Çeviri hikâyeleri; Arap hikâye sanatının gelişmesine katkıda bulunan önemli hikâye türlerindedir. Edebî çeviri, medeniyetlerin birbirleri ile iletişim kurmaları ve kültür alışverişinde bulunmaları için son derece önemli bir araçtır. Aynı zamanda edebî çeviri,

³² Muhammed Teymûr, ‘‘Nuşû’l Kıssa Kasıra ve Tetavvurüha’’ *El-Muhâzara elleti elgaha Muhammed Teymûr fi Kaa’ti yurt bi’l câmiati’l emrikiyye*, Mart 1993, s. 21-25.

³³ Muhammed Teymûr, *a.g.e.*, s.25-44.

farklı kültüre sahip medeniyetler arasındaki entegrasyonun sağlanmasında ve kurulan diyalogların somutlaştırılmasında kritik bir rol oynar. Nitekim Arap romanı ya da kısa hikâyenin ortaya çıkmasından evvel, roman ve hikâyelerin yabancı dillerden Arap diline kazandırıldığı bir çeviri hareketi başlamıştır. Bu çeviri hareketi, Arap roman ve hikâye türünün ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Binbir Gece Masalları (*Kitab Elf Leyle ve Leyle*) ile *Kelile* ve *Dimne* çeviri hikâyelere örnek olarak gösterilebilir.

Mısır, kısa hikâye ve roman sanatını mevcut sanatsal yapısı üzerinden kaleme alan ilk ülkelerden biri olarak kabul edilir.³⁴ Arap aydınının Batı medeniyeti ile yakınlaşması; kalkınma, refah ve başarı modeli olarak gördüğü Avrupa'ya olan ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Nitekim söz konusu dönemde Mısır hükümdarları da Avrupa'ya öğrenimlerini tamamlamaları için öğrenciler göndermeye başlamış ve böylece bu öğrenciler Avrupa'da kaldıkları süre boyunca Batı edebiyatını öğrenerek Arap dünyasına aktarım yapmışlardır.

1.8.2. Modern Arap Romanı ve Kısa Hikâyesinin Doğuşu

Modern roman ve kısa hikâye, 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın başlarında aşağıda bahsedilen çeşitli sebepler hasebiyle ortaya çıkmıştır:³⁵

1. **Arap Edebiyatının Anlatı Mirası:** Daha önce de bahsedildiği üzere, Araplar kısa hikâyeye dair edebî bir mirasa sahipti. Diğer yandan, efsaneler sayıca az bulunmalarına rağmen, Arap edebiyatında öykünün gelişimine ket vurmuştu. Araplar, daha önce zikredildiği gibi, hurafe, siyer, risale, makâme, mename ve tercüme edilen edebî türleri öğrenmişlerdi. Yazılı Arap kültürünü içeren eserler ise şunlardı: *Kitâb Kelile ve Dimne (İbn-i Mukaffa)*, *Kitabu'l Buhelâ (el-Câhiz)*, *Kitab Emsâli'l Arab (el-Mufaddal ed-Dabi)*, *Kitab el-İmta' ve'l Muanese (Ebi Hayan et-Tevhîdî)*, *Kitabu'l Ferec ba'de'ş Şiddet (el-Kâdi et-Tenûhi)*, *Kitab et-Ticân Fi Mulûk Hamîr (Vehb bin Münebbih)*, *Kitab Ehbâr (Ubeyd b. Şerbe)*, *Kitab el-Eğâni (Ferc el-Esfehâni)* ve *Kitab Mesâri' el-I'şâk (Ca'fer es-Serrâc)*.
2. **Avrupa Romanlarının Tercüme Edilmesi ve İncelenmesi:** 19. ve 20. yüzyıllarda birçok öğrenci eğitim görmek için Batı ülkelerine gitmeye başlamıştır. Öğrenciler, eğitimleri boyunca hikâye veya roman olsun, Batı edebiyatını öğrenmişler ve batıda edindikleri bilgi ve tecrübeleri Arap ülkelerine aktarmışlardır.
3. **Reformlar ve Kalkınma Unsurları:** Başta Mısır olmak üzere Arap ülkeleri, vatanlarını kalkındırmak ve medenileşmek için oldukça hırslıydı. Bundan dolayı Araplar, Batı'yı taklit etmek ve Batı medeniyetini özellikle Mısır olmak üzere Arap bölgelerine aktarmak için Avrupa ile öğrenci mübadelesi yapmayı teşvik etmiştir.
4. **Basının Yayılması ve Gelişimi:** Basın yayını, roman ve hikâye sanatlarının kalkınmasında büyük bir rol oynamıştır. Nitekim yazarlar kaleme aldığı yazıları dergi ve gazetelerde yayımlıyorlardı.

Arap dünyasında hikâye ve roman sanatının ortaya çıkmasına neden olan en önemli unsurlar bunlardır.

³⁴ Muhammed Teymûr, *a.g.e.*, s. 47-48.

³⁵ Muhammed Ubeydullah, *a.g.e.*, s. 3.

1.8.3. Kısa Hikâyenin Öncüleri: Arap Dünyasının En Ünlü Hikâye Yazarları

1.8.3.1. Muhammed Teymûr³⁶

Mısırlı edebiyatçı, şair, yazar, hikâye anlatıcısı ve tiyatro eleştirmenidir. Söz konusu yazar sayesinde Mısır'da tiyatro sanatı gelişmiştir. Nitekim Teymûr, oyunculuk sanatının ilke ve kurallarını ortaya koymuştur. Mısır lehçesiyle tiyatro oyunları (drama) kaleme almıştır ve bu oyunlar ün kazanmıştır. Yazarın bazı eserleri Mısır tiyatrosunu geliştirip kalkındırmıştır. Bu nedenle Teymûr, 'Mısır tiyatrosunun babası' lakabıyla anılır. Mısır'da doğdu ve babası Ahmed Timur'un himayesinde yine Mısır'da büyüdü. Küçüklüğünden beri Arapçayı çok sevdiğinden ötürü Kahire okullarında eğitim gördü. Sonrasında hukuk okumak için Paris'e gitti. Orada tiyatro alanında çalıştı ve edebiyat ile tiyatro alanında Mısır'ı önemli bir dönüm noktasına taşıyacağı konusunda ülkesine söz vererek tiyatronun ilke ve kurallarını öğrendi.

Eserleri arasında; şiir koleksiyonundan birkaç bölümü içeren *Vemîzu'r-Ruh*, bir şiir koleksiyonu olan *Kitabu'l Vicdan*, Paris günlüklerinin ve kısa hikâyelerin bulunduğu *Ma Terâhe'l Uyûn* yer almaktadır.

1.8.3.2. Halil Beydes³⁷

Filistinli edebiyatçı, kısa hikâye yazarı ve basında uzun süre çalışmış bir gazetecidir. Hayfa ve Kudüs'te kısa hikâyelerini yayımladığı *El-Nefâisu'l Asriyye* adlı bir dergi çıkardı. Daha sonra çevirmen olarak çalıştı. Rusçadan çevirdiği birçok hikâye ve romanın yanı sıra Corci Zeydan'ın *Mulûku's-Şârid* adlı romanını da tercüme etti. Eski Doğu tarihinden esinlendiği ve bunları mütevazı bir dilde sunduğu küçük masal ve hikâyeleriyle tanınmıştır. Nasıra'da doğdu ve oradaki bir enstitüde Rusça öğrendi. Enstitüden mezun olduktan sonra Rus okullarının yanı sıra Kudüs'teki Rum ve İngiliz okullarında da öğretmenlik yaptı. Birçok gazete ve dergide yazılar kaleme almıştır. 1949 yılında Beyrut'ta vefat etmiştir.

Eserleri arasında; *Mesârihu'l Ezhân* (Kısa hikâye koleksiyonu), *el-Akdü'n Nazim fi asli'r-Rûsiyyin* ve *I'tinâkihîm el-Îmâni'l Kavm*, *el-Nefâis Dergisi*, *Divânü'l-Fâkihe* (Kısa hikâye koleksiyonu) bulunmaktadır.

1.8.3.3. Cibran Halil Cibran³⁸

Mehcer edebiyatının en büyük temsilcileri arasında yer alan, Lübnanlı yazar, şair, hikâye anlatıcısı ve ressamdır. 1883'de Lübnan'ın Buşeyri kasabasında doğdu. 1895 senesinde Mısır, Fransa ve Belçika üzerinden Amerika'ya göç etmiş olup sonrasında 15 yaşındayken Beyrut'a geri dönmüştür. 1903'de Amerika'ya tekrardan dönüp ve 5 sene de Boston'da yaşadı. Ardından fotoğrafçılık eğitimi için Paris'e gitti. Daha sonra tekrar Amerika'ya geri döndü. Ölümüne kadar da New York'ta yaşadı. Amerika'da; dil, düşünce ve duygu özgürlüğüne yaptığı çağrılar, eski doğu geleneklerine karşı gösterdiği başkaldırışın sembolizmi olması ve yaşamından dolayı ihtişamlı eserleri sayesinde yıldızı parlamıştı.

³⁶ Yusuf Dâğër, *Es'ad mesadiru'd diraseti'l edebîyyetil' fikri'l arabi el-hadis fi seyri a'lamihi er-râhilûn*, Beyrut 1983, El-mektebetu's şerkiyya menşûrât el-camiatu'l lübnaniyye kısmi'd dirasâti'l edebîyye c.2, s.234-235.

³⁷ Yusuf Dâğër, *a.g.e.*, s.212.

³⁸ Yusuf Dâğër, *a.g.e.*, s.250.

Asi Ruhlar (*el-Ervâhu'l Mutemerride*/Kısa hikâye), *Hayal Dünyasında* (Fi Âlem'i-Ru'ya/Makale ve hikâyeler) ve Önceki (*Es-Sâbık*/ Edebî Öneme Sahip Hikâyeler) bulunmaktadır.

1.8.3.4. Gassân Kenefânî³⁹

1939'da Akka'da doğdu. Yafa şehrinde yaşadı ve 1948 felaketinden sonra rejimin baskısı altında kalarak oradan sürüldü. Ailesiyle beraber kısa bir süre Lübnan'ın güneyinde yaşadılar. Bir süre sonra ailesi Şam'a taşındı. Kenefânî, küçüklüğünden itibaren millî mücadele içinde çalıştı. Çalışma hayatına, Şam'da bulunan Filistinli Mülteciler İçin Yardım Kuruluşunun (UNRWA) okullarında sanat öğretmeni olarak başladı. 1956 yılında Kuveyt'e taşındı ve orada müzik ve spor hocalığı yaptı. Öğretmen olarak çalıştığı zaman zarfında ayrıca basın-yayın alanıyla da iştigal ediyordu. Yine aynı dönemde edebiyat alanında faaliyet göstermeye başladı. Daha sonra 1960 yılında Beyrut'a taşındı ve orada haftalık çıkan *el-Hürriyye* gazetesinde yazar-editör olarak çalıştı. Daha sonra 1963 yılında *el-Muharrir* gazetesinin genel yayın yönetmeni oldu. Yine, haftalık *el-Hedef* gazetesini çıkardığı 1969 yılına kadar, *el-Envâr* ve *el-Havâdis* gazeteleriyle iştigal oldu. 8 Temmuz 1972 'de vefatına kadar genel yayın yönetmeni olarak çalışmayı sürdürdü.

Gassân Kenefânî, erken yaştaki vefatına kadar kültür, siyaset ve Filistin halkının mücadelesi üzerine on sekiz tane kitap yayınladı ve yüzlerce makale kaleme aldı. Romanları, kısa hikâyeleri, tiyatro oyunları ve makaleleri çeşitli alanlarda derlenmiş ve yayınlanmış olmakla birlikte, birçok eseri yaklaşık yirmi dile çevrilmiştir. Eserlerinin bir kısmı okul ve üniversitelerin müfredatlarına dâhil edilmiş, bir kısmı ise tiyatro oyunları ve yerli ve yabancı radyo programlarına konu olmuştur. Ayrıca, iki romanı da sinema filmine uyarlanmıştır.

Gassân Kenefânî, "*İşgal Altında Direnen Filistin Edebiyatı 1948-1968*" eseri ve eleştirel yazıları aracılığıyla direniş edebiyatı terimini ilk kullananlardan biri olarak kabul edilir. Nitekim Gassân Kenefânî şu ifadeleri kullanmıştır: "*İşgal altındaki Filistin'de direniş edebiyatı kendi rolünü kendisi belirlemiştir ve şüphesiz ki, özellikle direniş şairleri için şiir bir silahtır...*"⁴⁰

Yazar Selma el-Hadra El-Ceyyûsi bu hususta şöyle bir yorumda bulunmuştur: "*Kenefânî örneğinde, onun gününün sanatsal olanaklarına büyük bir incelikle icabet eden dehasını ve kendisini davasına adanmış bir yazar olarak, halkına borçlu olduğunu hissettiği ağır bağlılık yüküyle nasıl boğuşmak zorunda kaldığını gözlemleyebiliriz.*"⁴¹

1.8.3.5. Yusuf İdris⁴²

Yusuf İdris, 1927 yılında doğdu. Tıp eğitimi aldı. Ancak daha sonra gerçekçi kısa hikâyenin öncülerinden olmak için edebiyata yöneldi. Yusuf İdris, gerçekçi kısa hikâye yolunda büyük üstat olarak kabul edilir. Yusuf İdris'in hikâyeleri etkileyici bir şekilde

³⁹ Gassan Kenefânî, *el-Edebu'l-Filistîniyyu'l-Mukavim tahte'l ihtilâl (1949-1969)*, Menşûrâtü'r-Rimâl, Müessesetü Gassan Kenefânî es-Sekâfiyye K1brıs, Tiba' 2013, el-Mukaddime.

Ayrıca bkz: Sümeyye el-Vâdi ve İsmâ İbrâhîm, *Cedeliyyetü'l hayat ve'l mevt fi rivâyati Gassan Kenefânî ve İbrâhîm Nasrullah*, Dirase tahliliyye, 2017, el-Câmiatü'l İslamiyye, Gazze, s.12.

⁴⁰ Sümeyye el-Vâdi ve İsmâ İbrâhîm, *a.g.e.*, s. 15.

⁴¹ *A.g.e.*, s. 15.

⁴² Muhammed Ubeydullah, *a.g.e.*, s. 14.

Mısır gerçekliğine dayanmaktadır. Bu nedenle, onun hikâyeleri Mısır karakterini ve gerçekliğini idrak etmenin başlıca yollarından biridir.

Eserleri arasında; *Erhasu'l Leyâlî*, *Âhiru'd-Dünya*, *el- Askeriyyü'l-Esved* ve *Kıyas Uhrâ*, *Lügatu'l Ây Ây*, *en-Neddâha*, *Beyt Min Lahm* ve *el-Atab alâ'n-Nazar* bulunmaktadır.

1.8.3.6. Zekeriya Tâmir⁴³

Zekeriya Tâmir, 1931 yılında Şam'da doğdu. Tâmir, etkileyici kısa hikâyenin ve otobiyografinin öncülerindedir. Ayrıca gerçekçi bir bakış açısına sahiptir. Ne var ki, hakikati mevcut yöntemlerle ve çeşitli ifadelerle doğrudan ele almaktan oldukça uzaktır. Nitekim Muhammed Kâmil el-Hatib şöyle bir yorumda bulunmuştur: "*Zekeriya Tâmir, gerçek dünyanın unsurlarından yazarın gerçek dünyaya ve topluma ilişkin sosyo-felsefi bakış açısının sanatsal eşdeğeri olarak görülebilecek gerçek dışı ve makul olmayan bir dünya inşa eder.*"⁴⁴

Etkileyici bir hikâyenin en önemli özelliklerinden biri, okuyucuyu gerçek olaylardan tuhaf ve şaşırtıcı olaylara, mantıklı olaylardan ise akıl dışı olaylara intikal ettirmesidir. Nitekim bu durum da mümkün olan ile imkânsız olanı harmanlamayı ve hayal gücünü harekete geçirmeyi gerektirir. Sembolik anlatım çeşitli beceri ve imkânlar sonucu gerçekleşir. Söz konusu remizler; insan, hayvan, kültür veya doğa olabilir. Ayrıca sembolik anlatım rüya ve sahne teknikleri, insanoğlunda var olan bilinçaltı ve iç dünyadan kaynaklanan her şeyi kapsar. Tâmir, olayları anlatırken mantıksal anlam örgüsünü bozma yoluna başvurmuştur. Böylece karakterin hafızası, rüya ve kâbusları hikâyenin temelini oluşturmuştur. Hikâyelerinde hatırlama ve beklenti duygusunun mevcut olması, geçmiş olayların hatırlanması ve birtakım tahminlere dayanması anlatımın bozulmasına ve parçalanmış olay örgüsü kavramının yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Eserleri arasında; *Sahîlu'l Cevadi'l Ebyad*, *El-Hisrim*, *En-Numûr fi'l yevmi'l-âşir*, *Rabî' fi'r-Ramâd*, *El-Ra'd*, *Dimaşku'l-Harâik*, *Nidâ'u-Nûh* ve *Senedhak* bulunmaktadır.

1.8.3.7. Selman Nâtûr

Selman Naif Tefvik Nâtûr, 1949'da Hayfa'nın güneyindeki ailesinden bazı kişilerin inşaat alanında çalıştığı Dâliye el-Karne köyünde, orta gelirli bir kırsal ailede dünyaya gelmiş Filistinli yazar ve düşünürdür. Selman Nâtûr, ilköğrenimini köyünde, lise eğitimi de Hayfa'da tamamladı. Ardından Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'ne girdi ve 1971'de felsefe alanında lisans derecesi aldı. 1968'den 1990'a kadar basında çalıştı ve orada *el-İttihâd* gazetesi ve *el-Cedîdü es-Sekâfiyye* dergisinin kültür ekini düzenledi. Aralarında Arap Yazarlar Birliği ve Arap Müziği Geliştirme Derneği'nin de yer aldığı birtakım Arap kuruluşlarına katıldı. Selman Nâtûr, milliyetçi tavır ve tutumları nedeniyle birkaç kez tutuklanmış ve ona zorunlu ikametgâh dayatılmıştır.⁴⁵

Selman Nâtûr, Birinci Dünya Savaşı sırasında Balkan savaşlarından dönen dedesi Tefvik Nâtûr'un hikâyelerini dinleyerek zamanla hikâyelere meylecti. Söz konusu hikâyeler Nâtûr'un hikâye anlatma eğiliminin temel yapı taşı oluşturdu. Dedesi ve arkadaşlarının anlattığı hikâyeleri dinleyerek onlardan siyaset alanında ilk dersini aldı. Genel olarak Arap bölgesinin, özeldense Filistin'in yaşadığı savaşlar, 1948 felaketi ile başlayan

⁴³ A.g.e, s. 15.

⁴⁴ A.g.e. , s. 15.

⁴⁵ Yasir Ahmed Kâsım Cevâbira, *Sülâsiyye "Sittün âmen rihletü's-sahrâ" li Selmân Natûr*, Dirase naktiyye tahliliyye, Camiatü'n-Necâhi'l Vataniyye, 2017, s.6-21.

Haziran 1969'daki başarısızlık ve 1982'de Lübnan'ın işgali ile devam eden felaketler, Nâtûr'un siyasi ve entelektüel bilincinin oluşmasında, yazma deneyiminde, siyasi ve entelektüel bilincinin oluşmasında kuşkusuz çok kritik bir rol oynamıştır. Selman Nâtûr, lise yıllarında aralarında Cemal Cuyûsi ve Hasan Samara'nın da bulunduğu hocalarından ve İmîl Touma'nın etkisi altında kalan Selman Nâtûr, aynı zamanda çeşitli yazar, eleştirmen ve düşünürlerden de etkilenmiştir. Söz konusu yazarlar arasında Türk hiciv yazarı Aziz Nesin'in adını da zikredebiliriz. Nitekim Nâtûr, yerel gazete ve dergilerde onun için bir dizi hikâye yayınlamıştır.

Selman Nâtûr, 1948'de işgal edilen Filistin'in önde gelen edebiyatçılardan olmakla birlikte, yaratıcılığı ve özgünlüğü ile edebiyata damga vurmuştur. Selman, geçen yüzyılın yetmişli yıllarının başından beri hikâye, roman, tiyatro ve çeşitli alanlarda (gazete, edebiyat) makaleler kaleme almıştır.

Nâtûr'un yazıları, 1970'lerin ortalarında İsrail Komünist Partisi'ne katılışından, 1989'da oradan ayrılıncaya kadar, halkının ve ulusunun sorunlarına olan bağlılığıyla öne çıkmıştır. Hiciv yazarlarının üstatlarından olan İmîl Habibi ile Filistin edebiyatının en önde gelen hiciv yazarlarından biri olarak kabul edilir. Selman; Amos Oz gibi en önemli İsraili yazarların çevirilerinin yanı sıra roman, kısa hikâye, tiyatro oyunu ve makaleler dâhil olmak üzere kırka yakın eser yayınlamıştır. Selman Nâtûr, 15 Şubat 2016 sabahı, geçirdiği ağır kalp krizi sonucu hayata gözlerini yumdu.

Eserleri arasında; *Ârâ' ve Dirâsât fi'l-Fikr ve'l-Felsefe, Mâ verâ' el'Kelimât (Filistin edebî tablolarından oluşan bir koleksiyon), Ente'l-Gâtil Yâ Şeyh (Salman'ın ilk romanı), Eş-Şecera elleti temeddü cuzüruhâ ilâ sadrî (Hikâye koleksiyonu), Ebû'l-Abd fi' gila'ti zaîf (Bir dizi hiciv makalesi), Yemşûne alâ 'r-Rih veya Avde ilâ Bisân (Hikâye koleksiyonu) ve Dukturîk şikî bikî faksûsa (Çocuk hikâyeleri) bulunmaktadır.*

1.8.3.8. Mahmûd Şukayr

Mahmûd Şukayr, 1941 yılında Kudüs'ün Al-Savâhira köyünde doğdu. İlk öğrenimini köyde, liseyi de Kudüs'teki el-Raşidiyye okulunda tamamladı. Daha sonra Şam üniversitesine kaydoldu. Ardından 1965 yılından 1985 yılına kadar öğretmenlik yapabilmek için felsefe ve sosyoloji bölümünde lisans eğitimi aldı. Bir müddet öğretmenlik yaptıktan sonra basın-yayın alanında çalışmaya başladı. Nitekim, Filistin-Arap gazete ve dergilerinde, Fâris Ebû Bekir ve Ribhi Hâfız gibi lakaplar kullanarak yazılar kaleme aldı. 1969 ile 1974 yılları arasında İsrail makamları tarafından birkaç kez tutuklanmasının ardından, 1975'te Batı Şeria'dan Lübnan'a sürüldü. Nihayetinde Amman'a döndü ve oraya yerleşti. Filistin Ulusal Konseyinde üyelik yapmasının ardından *et-Talî'atü'l Mukaddese* ve *el-Cihâd* gazetesi ile *Defâtîr Sekâfiyye* ve *Savtu'l Vatan* dergileri gibi birçok Arap gazete ve dergisinin baş editörlüğünü yaptı. 1978-1980 yılları arasında Ürdün *El-Ra'i* gazetesinde işgal altındaki topraklar meselesi için editör olarak ve 1991-1993 yılları arasında da haftalık makale yazarı olarak çalıştı.

Hikâyenin ikinci kuşak öncülerinden olan Mahmûd Şukayr, gerçekliği tam bir dürüstlük ve samimiyetle aktarma sanatına saf bir yaklaşım getirmek için gerçekçi yöntemi ve sosyalist düşüncüyü izlemiştir. Şukayr, kurgu sanatında insanların kaygılarını somutlaştırarak anlatının özel bir yeri olduğu fikrini desteklemiş ve anlatımında diyaloglara çok yer vermemiştir. Yazarın gerçek değerleri tam olarak kullanmaması olumsuz ve net bir gösterge teşkil etmiştir. Gerçekliği tam bir dürüstlikle aktarmasına rağmen, bu gerçekliği değiştirmek için uygun çözümler ortaya koymamıştır.

Tiyatro senaryolarının yanı sıra bir televizyon dizisi serisi kaleme almış ve aşağıdakiler zikredilenler de dâhil olmak üzere yaratımcı eserler seçkisi yayımladı: Hubzu'l Âharîn (Hikâyeler), el-Veledü'l-Filistînî (Hikâyeler), Tukûsu'l Mer'a eş-Şerkiyye (Çok kısa hikâyeler), el-Cundî ve'l- lâ'be (Çocuk hikâyeleri), el-Hâciz (çocuk hikâyeleri), Gâlet Meryem (Gençler için hikâyeler koleksiyonu), Sûratu Şâkîra, İbnetî Hâletî Kondolezza ve et-Turâb.

1.9. Kısa Hikâyenin Eğitim Sürecindeki Önemi ve Rolü

Hikâye; öğrenciye birçok zihinsel, sosyal, duygusal ve psikolojik beceri kazandırmaya çalışan en önemli teşvik edici sebeplerden biridir. Hikâyeler, öğrencinin dikkatini çekme, onda merak uyandırma ve ondan zevk alması konusunda kendisine has bir cazibeye sahiptir. Aynı zamanda öğrencinin en samimi duygularının bulunduğu yere yani kalbine dokunur ve öğrencinin ruhunu besler. Böylelikle bir kere daha duygularını harekete geçirir. Ayrıca hikâye, öğrencinin duygusal zekâyı geliştirmesinde de etkili bir rol oynamaktadır. Çünkü hikâyeye; hisseden, sinirlenen ve olumsuz duygularının üstesinden gelmeye çalışan karakter modellerini sunar, bu da öğrenenlerin kendilerini anlamalarına ve duygularını yönetmelerine yardımcı olur.⁴⁶

Hikâye, eğitim hayatında büyük bir öneme sahiptir. Öğrencinin duygularının ve psikolojisinin bir yansıması olarak özlemini ve sürekli keşfetme arzusunu tatmin edecek bir türdür. Dünyada olup bitenlerin bir açıklaması olarak tutku ve hayranlıkla kabul ettiği edebî türlerin en sevilenidir. Hikâye, aynı zamanda bir çocuğu kışkırtan ve onu etkileyen en güçlü faktörlerden biridir, sadece duyduğu ya da okuduğu zamanla sınırlı değildir. Bilakis, günlük yaşamda meydana gelen olayları ve içerdiği kişilikleri, olguları, davranışları ve ahlaki taklit etmenin ötesine geçer.

Hikâyenin eğitim süresindeki öneminden şu sonuçlar çıkarılabilir: Hikâye, okuyucunun duygularının harekete geçmesine, zihninin odaklanmasına ve onun dikkatini cezbetmesine, heyecanlandırmaya hatta aynı zamanda da okuyucuyu ve dinleyiciyi uygun bir yol seçip hikâyenin kahramanından ders çıkarmaya sevk eder. Hikâyenin kahramanını örnek alma konusunda harekete geçirdiği öğrenciye sözlü olanı hayalindeki görüntüye dönüştürme ve beyin fırtınası yapma şansı da verir. Şu da var ki hikâye, fikirleri bir arada toplayıp somut bir görüntü meydana getirir.

Hikâyenin öğrencinin zihinsel yönü üzerinde de etkisi vardır. Öğrencinin işitsel veya görsel eğilimi hikâye ile etkileşime girdikçe onun genel zekâsını artırır. Öğretmenin ses tonunu, beden dilini ve yüz ifadelerini değiştirmesi, öğrencinin öğrenmeye ve sorgulamaya yönelik motivasyonunda artışa yol açar. Bu da kendi ve başkalarının duygularını tarif etmede empati kurabilme ve zihinsel açıdan var olan etkileri fark etme olanağı sağlar. Aynı zamanda hikâye, öğrencinin dinlediğini anlama becerisini ve yaratıcı düşünme yetisini de geliştirir. Yaratıcılık, güçlü arzunun yönlendirdiği zihinsel bir süreçtir. Hayatta karşılaştığımız sorunlara çözüm bulmayı hedefler. Nitekim değişim ve gelişim için yaratıcı düşünme önemlidir. Hayal gücünün gelişmesinde hikâyenin rolü olduğu gibi, ulusun ilerlemesinde de yaratıcılığın payı vardır. Hayal gücü, öğrencinin düşünebilme, yaratıcılık ve dilsel açıdan kişilik gelişiminde önemli bir rolü olmakla

⁴⁶ Şeyma Muhammed Hasan Salâh, *a.g.e.*, s. 11-50. , Abdalzâhir Ali, *Femmü't-Tedris bi'l kıssa*, Daru âlemi's-sekâfe, et-Tab'a el-ûlâ [1. baskı], s. 115-194.

birlikte çocuk hikâyelerinde de en önemli tekniktir. Ayrıca içinde bulunan birçok içeriği dolu görüntüler bilimsel bilgiyi zenginleştiren, zihinsel yetenekleri geliştiren bilim kurgu hikâyeleri gibi çeşitlilik gösterir. Yani hayal gücü, nesnelere ve araçları zihnimizde canlandırabilme yeteneğidir. Bunlar da dâhil olmak üzere geçmiş yaşamdan farklı duyuşsal görüntüleri ve olayları geri alma aksine yeni görüntüler, çizimler ve olaylar oluşturma, insanın görme yeteneğinin zihinsel bir sürecidir. Bu ayrıca dış uyarının ortadan kaybolmasından sonra hissedilecek olanların zihinsel görüntülerinin ve sembollerinin oluşumunu da etkiler.

Hikâyenin aynı şekilde dil öğrenme becerilerinin geliştirilmesinde de rolü vardır. Hikâye edebî bir metin olmakla beraber metin, konuşmalardan, konuşmalar, cümlelerden, cümleler de kelimelerden oluşur. Böylece öğrencinin, metni doğru okumak ve harfleri doğru telaffuz etmekle çeşitli dil becerileri de gelişir. Metnin ana fikirlerini ve alt başlıklarını koymak, ardından metindeki yeni kelimeleri öğrenmek, bu kelimelerin eş anlamlarını araştırmak, okunan metindeki uzantılarını aramak ve onu geliştirmektedir. Sonucunda öğrenci dilbilgisini öğrenir ve ardından düşüncelerini açığa çıkarabilir ve okuduklarıyla ilgili görüşlerini ifade edebilir duruma gelmektedir. Bütün bunlar öğrencinin dil bilgisini güçlendirmesine yol açar.

Eğitim uzmanları hikâyenin ve diğer edebî türlerin çocuk için önemi konusunda hemfikirdirler ve hikâyenin ve diğer edebî türlerin onun sözlü dilini geliştirmek için mükemmel bir yol olduğunu görürler. Özellikle edebiyat heyecan ve gerilim unsuru ile karakterize edilirse dikkatini artırır ve öğrencinin deneyimlerini ve bilgisini artırır ve aynı zamanda ihtiyaçlarını da karşılar. Edebiyatın öneminden dolayı Ömer İbnü'l-Hattab'ın Müslümanları çocuklarına edebiyat öğretmeye şu sözlerle çağırdığını görüyoruz: "*Çocuklarınıza yüzmeyi ve ata binmeyi öğretin. Onlara iyi şiirin ne olduğunu gösterin.*"⁴⁷ Edebiyatın okuyucunun zevkini geliştirdiğini, hayal gücünü serbest bıraktığını, hayata bakış açısını genişlettiğini ve çocuğa edebiyatın farklı türlerini kazandırdığını söyleyebiliriz. Edebiyat, hikâyenin çocuğu iyi bir davranışa yönlendirebileceği okuma becerisini, eğitimsel ve davranışsal hedefleri tamamlamak da dâhil olmak üzere çeşitli hedefleri amaçlar. İlaveten, ona olumlu şeyler öğretir, yani hikâyenin içerdiği anlamlar ve faydalı bilgiler de dâhil olmak üzere çocuğun ahlaki yönünü de destekler. Hikâye, çocuğun dil zenginliğini artırır ve kendini ifade etmesine yardımcı olur. Üstelik dilin estetik yönü hakkında bir anlayış geliştirmenin ve hikâye ya da diğer yollarla çocuğa eğlence ve mutluluk getirmenin yanı sıra dili uygun ve doğru bir şekilde kullanmasını sağlar. Çocuklar arasında oyun oynama eğilimini tatmin etmesiyle beraber hikâyenin olayların kültürel ve bilişsel yönünün gelişimi için de faydası vardır. Hikâyenin, hayatın eğlenceli yanını yansıtabileceği gibi başka amaçları da vardır. Çocuklara gözlem yapma, odaklanmayı artırma ve hayal gücünü geliştirme yeteneği verir. Fakat çocuklara sunulacak öykünün yaş grubu dikkate alınarak ilgi çekici olması, olayların mantıklı olması, karakterler arasındaki diyalog ve anlamın açık olması gibi koşulları vardır.⁴⁸

⁴⁷ İbrahim Muhammed Atâ, *Avâmilü't-Teşavvük fi'l-kıssati'l-kasirati li tıfli'l-medreseti'l-ibtidaiyye*, Külliyyeti't-Terbiyye, Câmîati'l-Kâhira, et-Tab'a el-ülâ [1. baskı], 1994, s.66.

⁴⁸ İbrahim Muhammed Atâ, a.g.e., s. 64-84.

1.9.1. Eğitimde Hikâyeden Bir Yöntem Olarak İstifade Edilmesi Sonucunda Elde Edilen Kazanımlar

1. Dersin başındaki hikâye tarzı, öğrencilerin dikkatini çekmeye ve ders konusuna ilgilerini artırmaya yardımcı olur. Onları eğitim durumuna hazırlar, öğrenmeye karşı motivasyonlarını artırır, heyecanlandırır, meraklarını, sorularını ve keşfetme duygularını artırır. Bu, onları öğretmenin hazırlamasını beklemeden cevapları ve bilgileri aramaya motive eder.
2. Hikâyeler, hayal gücünü ve tanımlama yeteneğini genişletir ve olaylar dizisi yoluyla kavramlar arasında mantıksal bağlantılar kurmaya yardımcı olur. Böylece öğrencilere eğitim materyalinin içeriğini hatırlamaya yardımcı olan bilişsel bir yapı sağlayarak anımsamaya yardımcı olur.
3. Birçok öğrenci çalışma materyalini anlamakta zorlanabileceğinden, soyut kavramların ve teorik ilkelerin öğretimini kolaylaştırmak gereklidir. Burada hikâye yöntemi, öğrencilerin konuyu anlamalarını ve öğretmelerini kolaylaştırmak için ilgi çekici, eğlenceli ve pürüzsüz bir yol sağlamaktadır.
4. Hikâyeler, öğretmenin sınıfın tüm öğrencileriyle iletişim kurmasıyla öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiyi güçlendirir. Buna ek olarak, öğrencideki iş birliği ve tartışma ruhunu da yükseltir. Bu nedenle öğrenci fikrini ifade etmeye, öğretmeni ve arkadaşlarıyla tartışma konusunda cesaretli olur. Bu yöntem aynı zamanda sembolik eğitim etkinlikleri aracılığıyla öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkisini güçlendirmeye de yardımcı olur.
5. Öğrencinin hikâyede yer alan bilimsel kavramı daha iyi ve daha derin anlamasına yardımcı olur. Öğrenciye belirli kavramları vererek veya beyin fırtınası yaparak bilimsel kavramları ne ölçüde anladığını gösterir.
6. Öğrencinin hayal gücünü ifade eder ve ona hikâyenin konusu hakkındaki duygularını yaratıcı bir şekilde ifade etmesini sağlar.
7. Hikâyedeki yeri ve zamani hayal ederek görsel ve uzamsal zekâ dâhil olmak üzere öğrencide çeşitli zekâ türlerini ve hikâyenin sahnelerini ifade etmek için kelime ve cümleleri kullanarak dilsel zekâyı geliştirir. Ayrıca sosyal zekâyı da geliştirerek okuyucunun değerlerinin ve eğilimlerinin geliştirilmesinde de yardımcı olur.

Anlatım yöntemini öğretimde kullanmak için öğretmenin ders sırasında dikkate alması gereken birtakım koşullar vardır. Öncelikle hikâye ile dersin konusu arasında bir bağlantı olmalı ve öğrencilerin yaşına uygun olmalıdır. Sonrasında fikirler ve bilgiler hedeflerin doğrultusunda ve gerçekler hakkında olmalıdır. Hikâye, öğrencilerin ilgisini çekecek kolay ve ilginç bir şekilde ve ayrıca da hikâyede bulunan olayların ardışık bir şekilde sunulması önemlidir.

1.9.2. Hikâye Öğretim Aşamaları

Hikâyenin öğretilmesi için atılması gereken en önemli adımlar şu şekildedir⁴⁹:

1. **Öğretimin Ön Aşaması:** Bu aşama çok önemlidir, çünkü öğretmen bu aşamada bazı önemli adımlar atar, anlatmadan önce öğrencilere uygun hikâyeyi hazırlamakla başlar, ardından olayları, karakterleri ve fikirleri anlamaları için hikâyeyi derinlemesine okur. Bu aşama, hikâyenin ele aldığı fikirleri ve bu fikirleri

⁴⁹ Şeyma Muhammed Hasan Salâh, *a.g.e.*, s.11-50.

netleştirmek için kullanılan uygun araçları, sonucunda da hikâyeyi anlatmak için uygun zaman ve yerin belirlenmesi ile sona erer.

2. **Öğretim Aşaması:** Bu aşamada öğretmen hikâyeyi sunmaya hazırlanır. Daha sonra öğrenciler için uygun dili kullanırken öğrencilerin dikkatini çekmek için jest ve mimiklerini kullanarak ve oyunculuk sergileyerek anlatıma başlar. Sunum sırasında sesi ve coşkuyu çeşitlendirerek öğrencileri aktif olarak hikâyeye dâhil eder.
3. **Öğretim Sonrası Aşama:** Öğretmenin, öğrencilerine hikâyeyi veya hikâyenin bir kısmını ifade etmek için bir başlık koymak, belirli bir paragrafı veya kısmı listelemek ve defterlerine hikâyenin bir özetini yazmak gibi belirli çalışmalar yaptırarak, onların hikâyeyi ne ölçüde anladığını ve kavradığını, onlara sorduğu doğrudan ve dolaylı sorularla belirlediği aşamadır.

Bu bölümde kısa hikâye ile ilgili genel bilgilere değinildikten sonra, yeni ortaya çıkan bir edebî tür olarak dil ve kültür bakımından tek unsurlu olduğundan ve bu nedenle genel olarak karakter, olay ve mekân gibi unsurların da tek olduğundan bahsedilmiştir. Ardından Arap ve Batı dünyasında kısa hikâye türünün tarihçesine değinilmiş, bununla ilgili olarak, modern sanatsal yapıya sahip hikâyenin kökeninin Batıya dayandığı ifade edilmiştir. Hikâye türünün 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıktığından ve bu modern sanat türünün çeşitli yollarla Araplara, özellikle de Mısır'a aktarılmış olduğuna değinildikten sonra modern edebî bir tür olan hikâyenin Arap dünyasına aktarılmasına katkı sağlayan en önemli araçlardan birinin, eğitimlerini tamamlamak üzere Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin olduğundan bahsedilmiş, kısa hikâyenin genel olarak eğitim sürecindeki önemine değinilmiştir. Ayrıca önemli Arap hikâye yazarları ve hikâyenin gelişiminde üstlendikleri roller de belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abdurrahîm, Râid, *Ma'na Ta'limu'l Lugati'l Arabiyye li'n Nâtikîn bi gayriha*, Muntedâ Mecmû'l Lugati'l Arabiyye alâ's Şebeketi'l Âlemiyye.
- Abdurrahman, İbrâhîm Muhammed & el-Havâtimeh, Ahmed Hasan (2010), *Eseru'l Kısâa fi Ta'limi'l Lugati'l Arabiyye li'n Nâtikîn bi gayriha, el-Mustevâ el-Mutavassit Nemûzecen*, Câmîatu'l Melik Suud, Riyâd, Suudi Arabistan.
- Abîdî, Latîfe (2020), *et-Tecrîbu fi'l Kısâati'l Cezâiriyye el-Kasîra Rihletu'l Benât ilâ'n Nâr La'zid-Dîn Cûlânî Nemûzecen*, Camiatu'l Arabî b. Mehîdî, Cezayir.
- Ali, Ali Abduzzâhir (2017), *Fennu't Tadrîs bi'l Kısâa*, Dâru Â'lemi's Sekâfiyye, Kâhire/Mısır.
- Atâ, İbrahîm Muhammed (1994), *A'vamîlu't Teşevvuk fi'l Kısâati'l Kasîra li tufli'l Medreseti'l İbîdâiyye*, Külliyyeti't Terbiyye, Camiatu'l Kâhire, Mısır/Kâhire.
- Cevâbira, Yâsir Ahmed Kâsım (2017), Selâsiyyetu " *Sittûn Âmen Rihletu's Sahra* " li *Selmân Nâtûr, Dirâsetun Nakdiyye Tahlîliyye*, Câmîatu'n Necâhi'l Vataniyye, Nablus/Filistin.
- Dâger, Yûsuf Es'ad (1983), *Mesâdiru'd Dirâseti'l Edebîyye el- Fikri'l Arabî el-Hadîs fi Seyri E'lâmihi er-Râhilûne*, el-Mektebetu's Şerkiyya Menşûratu'l Câmîati'l Lübnâniyye Kısmi'd Dirâsâti'l Edebîyye, c.2, Lübnan/Beyrût.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2022). *Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali*, Türkiye.

- Ed-Dik, Nâdî Sâfî (2020), *Tasvîru'l Vâki' fi edebî Mahmûd Şakîr el-Kıssâ Kırâatun Tahlîliyye Nakdiyye*, el-Mecelletu'd Duveliyye li'd Dirâsâti'l Lugaviyye ve'l Edebîyyeti'l Arabiyye, Ürdün.
- El-Hârisî, Zekiyye b. Avz, Edebu Tabâiu'n-Nisâi fi Şi'ri'l Emevî, Şi'ru Ömer b. Ebî Rabîa' Nemûzecen, Camiatu'l Melik Suud, Kulliyetu Daru'l Ulûm Camiatu'l Mînyâ, Mecelletu'd Dirâsâti'l Arabiyye, Suudi Arabistan.
- El-Kermî, Abdülkerîm (Ebû Selmâ) (1978), *Divânu Dâru'l Avde Beyrût*.
- El-Vâdî, Sumeyye I'sâm İbrâhîm (2017), *Cedeliyyetu'l Hayat ve'l Mevt fi Rivâyâti Gassân Kenefânî ve İbrâhîm Nasrallah Dirâse Tahlîliyye*, el-Câmiatu'l İslâmiyye, Gazze/Filistin.
- Er-Ribâyea', İbrâhîm Hasan (2016), *el-Kifâyâti't Ta'limiyye el-Lâzime li Muallimi'l lugati'l Arabiyye li'n Natîkin bi gayriha ve Medâ Mumâresetihim lehâ*, Merkezu'l Lugâtil' Câmiati'l Urduniyye, Ürdün.
- Et-Tâi, İbrâhîm (2012), *Beyne'l Kıssati'l Edebîyye ve'l Kıssati'l Sahafiyye, Anâsîru'l Kıssati'l Kasîra ve Tatbîkihâ fi'l Kıssati'l Sahafiyye el-Kıssâ's Sahafiyyeti'l Filistinîyye Nemûzecen*.
- Kandîl, Fuâd (2002), *Fennu Kitabeti'l Kıssa, el-Heyetu'l Âmme li Kusûri's Sekâfe Kitâbat Nakdiyye Şehriyye*.
- Kenefânî, Gassân (2013), *Arzu'l Burtukali'l Hazin, Menşûrati'r Rimâl Muessesetu Gassân Kenefânî es-Sekâfiyye, 1962, Kıbrıs*.
- Kenefânî, Gassân (2013), *el-Edebu'l Filistinî el-Mukâvim tahte'l İhtilâl (1949-1969)*, Menşûrati'r Rimâl Muessesetu Gassân Kenefânî es-Sekâfiyye, Kıbrıs.
- Kevorkian, Şehlub, Nâdire; Zu'bi, Himmet (2013), *Yâfâ Medînetun Tehtesîru Vatanen: Yâfâ en-Nefî fi'l Vatan ve'n Numuv ve'l Cuzûr, Muessesetu'd Dirâsâtil' Filistinîyye*.
- Larsen-Freeman, Diane (1997), *Esalîbu ve Mebâdi fi Tadrîsi'l Luga, Tercümetu Musâ es-Sai'd Â işe*, en-Neşru'l İlmî ve'l Mutâbi', Câmiatu'l Melik Suud, Suudi Arabistan.
- Mecma'u'l Lugati'l Arabiyye (2004), *el-Mu'cemu'l Vasît, Kahire*.
- Mefkûde, Sâlih, Ebhâsu fi'r Rivâyetu'l Arabiyye, Camiatu Muhammed Haydar Bekra, Kulliyetu'l Âdâb ve'l Ulûm ve'l İnsâniyye ve'l İctimâiyye Kısmi'l Edebî'l Arabî, Menşûrati Mahber Ebhâsu fi'l Lugat ve'l Edebî'l Cezâirî.
- Mekkî, Tâhir Ahmed (1999), *el-Kıssatu'l Kasîra Dirâse ve Muhtârât, Kâhire*.
- Mu'cemu'd Doha et-Târihî li'l Lugati'l Arabiyye.
- Sallâh, Şeyma Muhammed Hasan, Eseru'l Kıssati ve'l Enşitati'l İlmîyye fi't Tahsîli'l İlmî ve'l İtticâhât ledâ't Tâlibâti's Saffi'l Hâmis el-Esâsî fi Medâris Muhâfazati Cenîn, Camiatu'n Necahi'l Vataniyye, Nablus/Filistin.
- Şehhâb, Ahmed İbrâhîm (2012), *Beyne'l Kıssati'l Edebîyye ve'l Kıssatu's Sahafiyye İbrâhîm et-Tâi, Anâsîru'l Kıssati'l Kasîra ve Tatbîkâtiha fi'l Kıssati's Sahafiyye el-Kıssâ's Sahafiyyeti'l Filistinîyye Nemûzecen, Bağdat*.
- Teymûr, Muhammed (1993), *Nuşûi'l Kıssati'l Kasîra ve Tetavvuriha, Konferans Bildirisi, Amerikan Üniversitesi, Beyrut*.
- Ubeydullah Muhammed, *er-Rivâyetu ve'l Kıssatu'l Kasîra inde'l Arab, Makale*.
- Vekaletu'l Enba' ve'l Ma'lumâti'l Filistinîyye, Merkezu'l Ma'lumâti'l Vatani el-Filistinî- Vefâ, El-Fülklôr ve't Tûrasi's Şa'bi el-Filistinî.
- Yûsuf, Muhammed, *Tadrîsu'l Lugati'l Arabiyye Bahsun fi't Tarâik ve'l Menâhic, Şebeketu'l Alûka*.